
מראה מקומות- עניני הלכה

'במות דף עג'

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

רב דקהל שערי תפילה

פסעיק, ניו ג'רסי

AsherMillman@gmail.com

לזכר נשמת

מנחם מנדל בן משה ושרה בת משה צבי ממשפחת אדלר
קעפל בן אליעזר ופריידל בת אליעזר ממשפחת מילמן
צבי מנחם בן שמעיהו וחיה לאה בת נפתלי הערצקא ממשפחת
רייכמאן

A Chaburah on these מקומות מראה is posted weekly
and can be accessed via www.dafaweek.org, emailed,
or on the app.

507– Daf– Week

info@dafaweek.org

בענין גדרי חצי שיעור

בתוס' הק' על כפל הלשון של אסור וחייב חומש ותיריך שתלוי בחצי אסור דרבנן או אסור דאורייתא, שיעור אכן לא ברור כוונתו. וע' בתוס' ישנים שהסביר שאפילו למ"ד שח"ש אסור מדאורייתא, אכן הה"א הוא שבתרומה כיון שלא שוינו שיהיה בכל ה"א שח"ש מותר מדאורייתא קמ"ל. וצ"ב חילוקו. וע' בשם ר' משה שמואל שפירא זצ"ל עפ"י יסוד החכם צבי שח"ש רק באיסורי אכילה והה"א הוא שבתרומה הוי מטעם איסור קדושה (וע' בהג"ה באופ"א קצת שהחילוק בין איסור חפצה או איסור גברא) ולכן אי"ב איסור ח"ש קמ"ל.

ועצם דברי החכ"צ נאמרים לגבי החיוב של ביעור על חצי שיעור חמץ. אכן הפמ"ג חולק עליו שיש איסור דאורייתא של ח"ש אפילו בשאר איסורים. ובאמת מח' זו הובא בהמשנ"ב לענין ביעור על פחות מכזית והסביר שדברי השו"ע משמע כהחכ"צ אכן הביא שיש מחמירים שלא כדבריו. ולכ' לא הכריח ההלכה למעשה אכן במחנה ישראל הביא החיוב לבקוד אפילו לפחות מכזית אכן הוסיף שם טעם אחר מחשש שמא יאכלו. ויצא מדבריו שבאמת יש ב' טעמים לבדוק ולבעור לפחות מכזית, א' החיוב מעיקר הדין של ח"ש לכמה פוסקים, וב' חשש אחרת של שמא יאכלו. ובאמת במשנ"ב עצמו נקט מטונף קצת אין להחמיר ולכ' הוא התיר שיש רק צד א' להחמיר באופן כזה. ולפעמים להיפוך שע' במנחת אשר שהביא שאע"פ שהגר"א פסק כהחכ"צ כאן אכן אעפ"כ בדק ספרים שלו והוא לכ' רק מטעם שמא יאכלו ומבאור שטעם זה לבד כדי להחמיר אכן מטעם הפמ"ג עצמו בלבד אין להחמיר ועדיין צ"ע.

- תד"ה ואסורים יבמות עג.
- תוס' ישנים שם
- ביכורי אליעזר בכורים ב' א'
- שו"ת חכם צבי סימן פו'
- פמ"ג או"ח שיט' א'
- שו"ע או"ח תמב' ז'
- משנ"ב שם ס"ק לב'
- מחנה ישראל לד' ה'
- הגדה של פסח של המנחת אשר

לומר הכא דאסור בחצי שיעור דאפילו שאר איסורים שבתורה נמי. וי"ל דאצטריך דסד"א דהכא בתרומה כיון שאין זה איסור השוה בכל דהא שרי לכהנים, ס"ד דלא מתסר לזרים חצי שיעור, ולמ"ד חצי שיעור דרבנן ס"ד דהכא לא גזרו משום דאינו שוה בכל. וי"מ וחייבין עליה מיתה לא מיירי בור אלא ככהן האוכלה בטומאה, עכ"ל¹.

ושמעתי מהג"ר משה שמעון שפירא שליט"א שי"ל דהחידוש בתרומה ובכורים דיש בהם איסור חצי שיעור הוא משום דהו"א דאין איסור חצי שיעור נוהג אלא במאכלות אסורות, וכמש"כ בשו"ת חכם צבי (סי' פו), והו"א לומר דאיסור תרומה וביכורים לכהן אינו מאיסורי מאכלות אסורות, דיסוד איסורו הוא מכח הקדושה שבהם, ולא מכח איסור אכילה, וא"כ היה מקום לומר דבכה"ג ליכא דין איסור חצי שיעור, וקמ"ל המשנה דאסורים אף באיסור חצי שיעור².

ומקור הדברים הוא בירושלמי כאן, דאיתא: מתני' מסייעא לרבי יוחנן ואסורים לזרים פתר לה פחות מכשיעור, ע"כ. ויש להעיר דמשמע דהמשנה אתי שפיר רק אליבא דרבי יוחנן דחצי שיעור אסור מה"ת. אבל לר"ל דס"ל דחצי שיעור אסור רק מדרבנן. אין לפרש דהחידוש דאסורים לזרים קאי על איסור חצי שיעור, וצ"ב מ"ש ר"י מר"ל. ובאמת דהתוס' ביבמות (פג, א ד"כ אסורים) תירצו כן אף לדעת ר"ל, וז"ל: ותירץ בערוך ערך טען, דאסור לזרים איצטריך לחצי שיעור דאסור למאן דאמר מדרבנן, ולמ"ד מדאורייתא. וכבר נתעורר בזה התוס' יו"ט בחלה (פ"א מ"ט), שהקשה למה הירושלמי העמיד המשניות רק אליבא דרבי יוחנן. וכתב שיש טעות סופר בירושלמי, ע"ש, וכודאי דגם לר"ל מיושב המשנה.

ובתוספות ישנים ביבמות (פס אות ג) כתבו, וז"ל: ואף למ"ד דחצי שיעור אסור מן התורה, וא"כ אין חידוש

1. ומש"כ דס"ד דתרומה כיון שאינו שוה בכל ליכא איסור של חצי שיעור, יש לציין למש"כ במשנה למלך (חמץ ומצה פ"א ה"ז) על הא דכתב הרמב"ם שם. האוכל מן החמץ עצמו בפסח כל שהוא הרי זה אסור מן התורה שנאמר לא יאכל חמץ. והקושיא מפורסמת דלמה לי קרא בחמץ בפסח הא בכל איסורין שבתורה קי"ל חצי שיעור אסור מן התורה. ותירץ המשנה למלך בשם שו"ת מהרל"ג (סי' נא), דאיסור חמץ לא דמי לחלב דמשם למדו דחצי שיעור אסור, משום דחלב אסור לעולם ולא היה לו שעת היתר משא"כ בחמץ שמותר קודם הפסח ולכן הוצרך פסוק בפני עצמו בחמץ לאסור חצי שיעור, עכ"ד. וחזינן דלא ילפינן כל איסורין מחלב אלא בדדמי לו, וא"כ ה"ה דו"ל לענין תרומה דהו"א דכיון דאיסורו קיל שאינו שוה בכל אין ללמוד מחלב לחייב בחצי שיעור.

2. והגאונים רבי שמואל דויטש שליט"א ורבי אריה ברנשטיין שליט"א פירשו בסגנון אחר קצת, דו"ל דחידוש המשנה הוא, דהו"א דביכורים ליכא איסור חצי שיעור, כיון שאין החפצא חפצא של איסור, ועיקר האיסור זרות בביכורים הוא משום דיש בביכורים חיוב שיתקיים האכילה ככהן, וזו זה האוכלו מבטל קיום זה, וא"כ הו"א דבכה"ג ליכא איסור חצי שיעור. ויש להביא לדבריהם כדמות ראייה, דהנה כנגמרא בכא בתרא (פא, ב) אמרין דכדי שלא יהיה איסור חולין בעורה בספק ביכורים יש להקדישו, ומקשה הגמרא והא בעי

ודבריו פתוחים דלגו מי תמירא טעם תערוכת כל שהיא של החטה שנחברת בתרגולת מן החטה עמומה, ואם החטה עצמה אין לרדף לשורפה משום כל יראה וכל ימצא הארץ יעלה על הדעה שהתרגולת שנחברת בה טעם אותה החטה היא לרדף בישר, ואין לימר מידי דהוה אהימר מלמדך להיפור דמתי זים חיסור לחוד לה מחייב ומתי זים הימר המלמדך עמי היחייב, חדא דלא קיייל כרבי אליעזר דלית ליה [מתי זים] הימר המלמדך להיפור, ועוד דאף רבי אליעזר לא אהרה ללא כשהאימר מרובה ולכל הימר כשניהן סוין, אבל בחיסור מיעט שנחברת בהימר מרובה ואין טעמו ולא משו יכר כלל ליה למיד דהא רובא דאורייתא, גם טעם לטון המרדכי שכח וייל ונאמר בשם ר"י שהחטה הנמצאת בתרגולת כפסח לרדף ספייט כלי כז"ט כדי לשורפה בחול המועד, משעת דעל החטה קאי דאי על התרגולת הכי הוא ליה לומר שהתרגולת הנמצאת בה חטה כזי וק"ל.

ובגם ראינו מפרק אלו עוברין דמסות מכיית אין לרדף בישר אינה מוסכמת¹¹, דהתינת לדעת הר"ם ז"ל שם ופי' כן אבל לדעת מפרשים אחרים מ"ם הרמב"ם ז"ל [פי' הטון] הוהיל והוא דבוק כחליט הוא בדוקא ולכן אין לרדף לבערו, אבל בדין דבוק כחליט אפילו כפחה מכיית לרדף לבערו, וכן ישרשו כל אותן השטות המבטות והבביות, ואפי' דאחרי כנתרם דמסות מסות אין לרדף לבערו היינו דוקא כדבוק כחליט הכי או כדפני הכלים אבל כעיינה אפילו כמסות מכיית לרדף לבערו, וזה ודאי מפתיע ממאי דקיייל [ומה ע"ד ז"ל] חזי שיעור חיסור מן המורה משום דחזי להינערופי הי"ג חזי זים חזי להינערופי, אלא ששם דבוק כחליט או לדפנות הכלים נחטול ועשה פען כמלא, ולאידך דקיל דאפילו אינו דבוק אין לרדף לבערו, ים לומר דחזי חיסורי אפילו דלית לן קרא דכל הלג וכדאיתא גריס פרק בתרא דיומא, וכבר תירנו התוספות [דיה מן] שם למאי לימדך סברא וקרא ע"פ, ולפי זה בכל שאר חיסורי תורה כגון החולט שער אחד נטור או כפסח או מוליד פחות מהשיעור אין זו חיסור תורה כל"ו דעשה דחזי להינערופי לחוד לא מהני, אי נמי ים לימר דאף דכלל החיסורין פחות מהשיעור נמי חיסור מן התורה, היינו דוקא כשיש מעשה שמתחייב לאותו פחות מחזי שיעור¹², אבל כמתן פחות מסות שאינו עוסק מעשה אלא מייחו כבינו ואיט מכערו כיון שאיט עוסק דבר שמראה בו שמתחייב לה אמרין כיה חזי להינערופי.

ובפרדכי פרק כל שעה [פי' הקדמן] נאלל רבי יוחנן של תרגולת שנמצא בה חטה כזי והשיב

דמותר לחסור התרגולת מיד ואין לרדף להשחית עד לאחר הפסח, הרי דרבינו יוחנן ס"ל דמתן חיסור בכל שהוא בהנאה, ואפילו הכי תחיל להשחית עד אחר הפסח אם יראה, שהרי כתב ואין לרדף להשחית עד אחר הפסח משמע ה"א אם רוצה להשחית עד אחר הפסח מותר, ואין לימר דדוקא לטגרא רכנו יוחנן ז"ל דלא מייסבי ליה אינו מייבט טעם החטה הנבלה בתרגולת שהרי הוא מותר למוכרה לגוי כיון שאינה נמכרת בחיקר בשביל טעם החטה הנבלה, ולכן מותר להשחית שהרי אין זו הנאה כשהיית אותו טעם כל שהוא של החטה הנבלה בתרגולת, אבל למנהג האשכנזים האוסרים למסור התרגולת שחם מינה דמחייבי להו פליטת החטה בתרגולת, ח"כ אף להשחית היא חיסור שהרי ים לו הנאה כשהייתה שדעתו לזבלה אחר הפסח, ה"א ליתא, מרביתו התוספות ר"ם פרק כל שעה ד"ה אר"י כן כתיבא מזה וכל אינו כותב לומר ר"י כשם ר"ם דר"י אפי' כז"ה כ"י י"ג יסברו שכפסח מכרו לגוי ואפי' שפיר אף לר"ם שפירש גר"ם אלו עוברין דמותר להשחית, ח"מ חיסור למוכרו לגוי כפסח משום דחיסור בהנאה וכמה שכתב מהרש"ם ז"ל שם בחידושי הלכות, שחם מינה דאף מה שהיא חיסור בהנאה כפסח מותר להשחיתו הי"ח דליכא חיסור כל יראה, ואפי' לרדף לטון טעם למנהג האשכנזים שנוהגים לפרדף התרגולת שנמצא בה חטה כפסח ואמאי כיון דליכא כל יראה וכל ימצא, ונראה דעממה משום תקלה וכיון שהנדרו לבערה מן העולם לא ראי לחלק בין מתן כעין לטעם הנלע כי היכי דלא ליעבו בין זה לזה, וכן מלאו להרא"י כפסח תמים דביש כמתן ל"ג שטעם חיסור שהייה הוא משום תקלה, ודוקא כהנביל שנסקד כשהייה אכל ככשר יבש שלא תהרו כמליחתו אף שחיסור לאכלו לא חייבין ביה לתקלה כיון שזרחתו כל השנה, כן כתב שם כמתן ל"ג, ויבחי נראה דלא תקשה לן דלא חייבין לתקלה כמתן מועט, דחזי תקלה מלמדן כל השנה כלל לאפיקי כמביל ששומר **לאווע אפלא** כשהייה איכא למיחם טפי.

דבריהם מכל מה שכתבנו שהתולת חטה בתרגולת כשביני של פסח כוסה עליהן את הכלי עד מולאי יום טוב ואז שודף הפסח ויחיל אם התרגולת, כיון דאין קיייל בכל מתן שנמצא כפסח בינו טוב כוסה עליו את הכלי כמשמא דתלמודא [וי' ז"ל] וכלל חזו שנדרתו האחרונים ז"ל [ראה גמ"א פי' תחזי קריב] להחמיר ולשורפה ע"י גוי, ומ"ם הטור כמתן פס"ו כשם רבנו אליעזר מתוך התרגולת שנמצאת בה חטה בינו שמיני של פסח מותר להשחית משום שהיא פסק חול דמשמע ה"א כשביני חיסור להשחיתו, חפשי דק"ל לר"מ כהן שוקקס דסבדי דכיום טוב אינו כוסה עליו את הכלי הי"ח דלא כ"ט, ולא נחית לטול בין מתן גמור ששומר

משבצות הב

שית (א) לאכול. עיין ט"ז. אף המחבר מודה (דלא לבד) [דלא לתר] לא דוקא, אלא באוחו סעודה מיקרי לאלתר, ודוקא לבד ביום אסור, עיין שבת ע"ד. ומה שהקשה על אביי, תמהו עליו, דכי מותר לאפות ולבשל בו ביום. ולענין אינו קושיא, דעולא דאמר לבד לבד ביום ולמחר חייב חטאת, וסתם בורר בנפה וכברה, שפיר פריך וכי מותר לאפות בו ביום, ואף לאלתר חייב בנפה. מה שאין כן רב יוסף אמר בורר ביד ובקנון לא יברור, ובנפה חייב, ועל זה אמר אחר כך אביי בורר לאלתר, והיינו ביד, דבנפה לאלתר ממש כן רב יוסף אמר בורר ביד ובקנון לא יברור, ובנפה חייב, ועל זה נמי חייב, כמו שכתבו התוספות ע"ד א' ד"ה והתניא, וכדביעין למימר קמן א"ה. ולבו ביום ביד "נעשה" כאוצר, ואמאי לא בו ביום ביד פטור (ו)[לא] אביי ולמחר חייב חטאת, דבנפה ורדאי חייב לבד ביום, וכי מותר כו', אבל מלאכה היא כפירוש רש"י [נש ד"ה] וכי מותר לאפות ולבשל, מה שאין כן ביד, ועל זה תירץ דעל כרחק בו ביום חייב ביד, דאם לא כן בורר לאלתר ביד פשיטא, דהוה גזירה לגזירה. ומכל מקום קשה, דלא לתר היינו קודם סעודה. שעה מה לאותה סעודה, ורדאי אנטרין לאשמעינן דשרי לכתחלה. והווי יודע, בקנון ותמחוי לבורר פחות כגורגות חצי שיעור אסור אטו נפה וכברה, וחדצי שיעור אף כבשת הוה מן התורה, לא מדרבנן דליהוי גזירה לגזירה, ועיין רש"י שם ד"ה וכי מותר לאפות [פחות], וחדצי שיעור אסור מן התורה, יע"ש. ואני העני תמה מה שכתב בשו"ת שחם צבי סימן פ"ו דגנאה דספקי מספקא ליה אי חצי שיעור אסור מן התורה בשבת, דיש לומר דוקא במאכלות אסורות (ובמקום אחר פתחה להלכות פסח ח"א פרק א' את ה' כתבנו דיש תבלין לזה אם נאמר חזי לאיצטרופי כותי כדי אכילת פרס), והלא מבאר כאן כ"ו עיין מה שכתבתי בפתיחה כוללת (ח"א את ה'), וא"ה בפתיחה להלכות שבת נאות (כ"ו): לא יבואר עוד ו'. ועם זה אני אומר באולי ליישב כהשי' של חולה ומרבה לבריא פחות מכשיעור קודם שיתן על האש בישול, ולעיל [שם] הוזכר וכי מותר לאפות ולבשל לבד ביום, מפני שיש לומר דפחות מכשיעור יצויר דמותר לבשל בשבת כמו שאנדי, דחצי שיעור מרובה לבריא פחות מכשיעור קודם שיתן על האש בקדירה, למאן דאמר דרבנן, בחצי שיעור הוה גזירה לגזירה, עיין סימן שייח"ב ב"א [ס"ק] ו' ובי"ש שם [עמוד שצד ד"ה והא] אם נאמר דחצי שיעור בשבת רבנן, משום הכי פריך מאפה. ולא מוקי לה בקנון ותמחוי דפחות מכשיעור מותר וכשיעור פטור, ונפה חייב, דמדי קנון ותמחוי תנן. ואין להאריך:

פרי מגדים

אשר אברהם

מה כנגד. עיין מ"א. סעף ד' וסעף (ט"ו) [ט] כ"ל. וכן מוכח מרש"י, אסעיף (ט"ו) [ט] קאי, ועיין ט"ז שם אות ז"צ פירש רש"י שהענין בין השמשותף לא ימן משמחין, יע"ש. וכו"ד, גוש יז אומרים דלי שמי נגשל כו', עיין מה שכתבתי בפריי שם [סמן ז' משגזו וכן את דו]. ושלל לרסק שומר בידים, דדמי לגורא מים, כמו אין מרסקין שלג [שנת ז'], ועיין סימן ש"ז אות י"ג, ובאן אות מ"ס. עיין פנים מאירות [מ"א] סימן כ', ויין ערף ציורה בשבת כל טיפה נולד ואסור. לא הביטור, למולאי שנת מד מותר, רק בשבת אסור נולד. ועיין שם שאין נריך להסיר הכיסוי בשבת: שי"ב א' בנפשה. עיין מ"א. יש להסתפק אם צירק אם אסור כחצו שנת, ויש לומר דאסור, דנהגה ממלאכת שבת בצורר אוכל מפסולת דלי אסור לאכול קך, אבל שמי מניי אולנין דאפשר לאכול קך ז"ע. והבורר למוטה פסולי אסור לגריא, שמה ירבה, כבסימן שי"ח סעף (א) [כג]. ואם [אסור] לעולם ז"ע, דלא מהני מעשיו כל כך, ולא דמי למגבל דבומה שאי אפשר לשנות ממנו שיהיה, מה שאין כן צורר יבול להניח אוכל לפסולת כמו שהיה ולצורר בחול. ויש לומר דאסור מטעם קנא, דעבד אסורא, ז"ע: ב' אצ"ת"ר. עיין מ"א. מניד משנה פרק ח' הלכה ז"ב. ועיין סעף ד' ה' מנואר כן. ולמד ממורמסין דפסולת מאוכל ביד לאלתר חייב, וכן שני מיני אולנין, אומר שאין רוצה לאכול עמה הוה פסולת, וצוים הכיפורים מה שכתב [מ"ט] כאן ואם צירק, דעבד, [וכס"י] [ובסעף] גימ"ל צורר, למתלה, יש לומר לאלתר היינו כל זמן שמיטצו באותה סעודה שרי דיעבד, ולמתלה אסור לחצר זמן אטו מסעודה לסעודה, מה שאין כן בסעף ג' צורר לאכול "מיד" ממש, או מותר למתלה. ומינה, אימעינד מלאכה דיעבד אסור אף למולאי שנת נאפסר, כמו שכתבתי באות א'. ועיין כ"ו [עמוד חכ ד"ה וטעמו], וא"ה באות ו"ו אכ"ר עוד וצ"ו אות כ' מזה: ג' בויתר. עיין מ"א. דפסולת מאוכל אסור, כבאות ז'. ועיין סימן מ"ח אות ז' ה"א דנני מניד משנה פרק א' שמיטת עשור הלכה ג' דעלין המעושין וראוין על ידי הדחק מדרבנן הוה צורר, לא מן המורה, וצוים הכיפורים חסיו שנות, יע"ש. ומינה, שנת אסור פסולת הראוי על ידי הדחק מותר אולן, אפילו צורר ביד לאלתר, מדרבנן על כל פנים. ועיין אליה רבה [ס"ק] ה' דהוה ז"ע, דיש לומר כהאי גוונא לאו פסולת כלל, ושנות נאפסר דליי לאפסר, ואינו יודע, דמכל מקום כיון דלאחר זמן מחשב כפסולת מדרבנן הוה הדין מיד אסור לגזור הפסולת כי הוה מדרבנן, עיין אות ה'. ומה שכתב [ע"ה] רבה [ס"ק] דמזין לחול, משמעות המגיד משנה בשבת גופא הוה דרבנן, והוה הדין קטניות, לגזור הטובים הממולעם שנבשלו כך [עיין ו"ד] מזה הלכות מולעים סימן פד סעף ט"ו שרי ביד לאכול מיד, הוה הממולעם לאסור מדרבנן על כל פנים, וכל שכן פסולת קליפה מקטניות:

יד אפרים

(פניא ס"ק מה) כמו שכתבו סעף ה' וזכ"ס, כ"ל:

הגהות והערות

- פס ב"ה נדפ"ר. הפמ"ג ומקור חיים הניחו "סעף ד' וסעף טו", ודפ"ר"א נרפס "סעף ה' וסעף", וכן הוה ד' אפרים, וז"ל:
א [כ] כן הוה נבחר היען להמיר"י. ונבחר היען הנדפס בגליון הש"ס הוה בק"ק כ:
בא [כ] בוגרתי לתקן דמהירות דיכחפאלת דמ"ב נשתת חותב "נללה" ש"ח א' נפת המהירות דיכחפאלת מ"ב:
ב [כ] כ"ה נבחרת שפניו ע"פ גירסת רש"י [ד"ה הוה לפי]. מההירות אמ"ד מ"ב הטעם טע"ו. שני מ"י, וז"ה גירסת רבנו עמרם שם ומוספות שם ד"ה יח לפניו, וכן נפתחו רבנו הלן ר"ש ס"ק ב', ועיין שם במשגלות ובי"ד ד"ה ע:
ג [כ] גיפס מההירות אמ"ד מ"ב ע"פ הגמרא שם:
ד [כ] גיפס מההירות אמ"ד מ"ב יוש צ"ע דבדפ"ר הוהמנו בעינת "הוה הדין", ווספיו ע"פ ובכ מווקק שנת, מלאכת הוה וכו"ו [ולפי זה אין וקוסקו ליתב "מסר":]
ה [כ] מבאן עד "דלאן זה צורר" ליתא כההיר"ו. וזכ"ס מהר"י אלהי בספרו עץ החיים, הנקדמה למסכת שבת, מלאכת הוה וכו"ו וכו"ו את י' סוף ד"ה נפתק; וז"ל ב"ה פ"א משנה ט' ד"ה רבן:
ו [כ] תוקן ממסירות למענני מק"ו:
ז [כ] היינו נרש"י ה"ל משמע שגם בשבת חיי שיעור אסור מן המורה, גם בפסיחה להלכות פסח [שם] ונפתחה להלכות שבת [שם] הוכיח כן מרש"י ה"ל:
ח [כ] ועיין שאן משגלות וכן אות א', סימן שם אשל אברהם אות כ':

אף על גב דלאו לאכול על ידי הדחק, מדרבנן אסור * ד ופניה. עיין מ"א. לשון המחבר מועתק מר"מ פרק ח' הלכות שבת הלכה ז"ב, והס' כפשטן מ"א לחמי"ה או לעזמו, והר"ב הוסיף "השני כ"ו", ושניה כוונת המחבר והר"מ ו"ל הודיע דלמחר שאין רוצה עמה הוה כפסולת, וצריך לגזור אוחו שרצה לאכול וזוקא, כבאות ז'. וכן כותב מרומת הדען סימן ז"ב, גדול אחד שפסור גדולות מקטנות הוה צריכה היה צורר אופן שצויה לאכול עמה ביד לאלתר, לא אוחו שרצה להניח, דפסולת אסור כהאי גוונא. הוה הדין לדין שני מיניי משיב מה שהניח פסולת, ואסור לגזור פסולת ביד לאכול לאלתר האוכל, עיין ט"ו [משגלות וכן] אות ז'. ודעני המחבר בסעף א' ואם צירק, דיעבד, ובאן כתב צורר, למתלה, וגם היסור נכסעף ב' וסעף ג', יבואר א"ה בט"ו [אות] ז', ועיין מה שכתבתי א"ה בט"ו אות ו' ו', ובאן אף להאריך:

מחצית השק"ל

ידו הדחק, וכהאי גוונא גם בשבת ליכא רק משום שבות, ולכן התירוהו ביום הכיפורים, יע"ב. הרי מוכח דגם כהאי גוונא שהעלין נאכלין על ידי הדחק מכל מקום איכא איסורא דרבנן לברור הפסולת מתוך האוכל. והא דהתירו שבות ביום הכיפורים לברור הפסולת מתוך האוכל ולא אמרו שיברור האוכל מתוך הפסולת דאפילו שבות ליכא, צריך לומר דלא רצו חז"ל להתירו כל כך, ואולי יש לומר כיון דביום הכיפורים אסור באכילה גם האוכל מיקרי פסולה, אלא לפי זה לא היה צריך המגיד משנה לתירו צו דגם העלין הם אוכל על ידי הדחק. ויש ליישב בדוחק (פ"ד ד) ופניה ח' בוגת רפ"א בו. דלכאורה תיבת "השני" שהוסיף רמ"א הוה ללא צורך:

לבושי שרד

מסעודה, ואינו חייב אלא מסעודה לסעודה. כל זה הוה כוונת המג"א ס"ק ו', וכן הוה צ"ח [עמוד סכ"ה ד"ה והמדין]: (מ) פניא סכ"ד ופניה ח' השני. לגמריה הוקשה לרמ"א דהוה חזקין דלף על גב דכש"ס [שנת עה], אן אמר בורר ואוכל צורר ומניח, מכל מקום נבאין המחבר לא נוכר כלל מניח להחירא, משום דכל לאלתר קרי ליה צורר לאכול לאלתר, כמו שכתב בסעף א', ולא קרי לטון מניח אלא גני אפסורא כסעף ב' שאינו לאלתר, ואם כן למה כתב כאן לשון מניח להחירא לאלתר. לכן פירש רמ"א דהכי קאמר, שמינה השני שאינו רוצה לאכול, ולא שצורר הוה לא לאכול מיד, כך היה נראה ככוונת רמ"א. אף המג"א לא נאחז ליה לומר כך, דהוה לאו קושיא הוה כלל, דשאלתה כסעף א' דליכא המירה רק סמוך לסעודה ממש, לא קרי ליה מניח, אבל כסעף ז' דשרי אפילו רחוק מסעודה, כמו שכתבתי באות ד', משום הכי קרי ליה מניח. לכן פירש המג"א כוונת רמ"א, דלא מטעה דהכי קאמר צורר אחד מהמחר ומניח אלאר לאכול מיד, ונבאנת דוה אסור, אלא הכי פירושו, צורר אחד מהמחר ומניח השני, ואוחו שצורר הוה לא לאכול מיד, ודו"ק:

הַעֲבוֹת פֶּסַח סִימָן תַּמְב

טו. בָּאָר הַגּוֹיָה

ט טור בשם ראב"ן על פי ספ"ק מן הירושלמי. י משנה שם דף מה כלשנא בתרא דרב יהודה ה"ר' והרמב"ם בפ"ק ב' כ' שם מימרא דשמאל' ל בעיא שם ולא נפיקא. ז' רמב"ם בפ"ק ב' טור בשם בעל העשירי ואב"ו ה"א"ש.

ו. ינהגו לגרר הכתלים והפסאות שנגע בהם חמץ, (כ) ויש להם על מה שישמכו, ואם יש חמץ בסדק שאינו יכול לחטט אחריו, (כג) יטיח עליו מעט טיט: ז. וצ"ע שפסדקי ערבה, (ח) אם יש פזית במקום אחד חיב לבער, ואם לאו, אם היה (יא) עשוי לחזק בו שכרי הערבה או לסתם בו נקב, (יב) בטל במעוטו, (יג) ואם לאו חיב לבער: ח. ה"ה בו שני חצאי יתים בשני מקומות וחוט של צק ביניהם, רואים (יד) כל שאלו ינטל החוט נטלין עמו חיב לבער, ואם לאו (יה) אינו צריך לבער. במה דברים אמורים, בערבה, אבל בפזית, אף על פי שאם ינטל החוט אין נטלין עמו חיב לבער, מפני (יז) שפעמים מקבץ אותם. ל"ה חצי זית בפזית וחצי זית פעליה, חצי זית בפזית וחצי זית באקסדרה, חצי זית בפזית זה וחצי זית בפזית שלפנים ממנו, מהואיל ואלו החצאי יתים (יח) דבוקים בפזיתם או בקורות או בקרקעות, אינו

באר היטב

בג"ה יין שרף פ"י שיתנה הגבירה חרף ותזק ולא מכר אותם קדם פסח שאסור בהנאה משום דלטעמא עבדי ולא בטלי, וכן כתב מהר"ם מלובלין בעשה שנתחמצה במימי שרף שצ"ה הפסח, וכן הוא הסכמת האחרונים. ועין בשבט יצחק חלק ב סימן טו ובפנים מאירות סימן קז. כתב הט"ז, ומשעם זה אם העמיד המי דבש שקורין מע"ד בשמרים של שרף אסור כל המע"ד בפסח, ואם העמיד גם בשמרים שאינם חמץ היו לה זה וזה גורם ומתר, כמבאר ב"ר ד"ע ט"ז סימן פו, ונראה לי דבאן בחמץ חמיר טפי, כיון שיש כח של מעמיד חוץ הפסח, ע"ן שם שהאריך והעלה ידו מקליו לשתות ביום טוב אחרון של פסח מע"ד של כל השנה, וכמו שקתב רמ"א סימן תמו סעיף ה' בכל דבר שמבשלים בכלי חמץ שיש להקל ביום טוב אחרון. ונראה דהוה משום דהוה ספק אם היה בן יומו כשכשלו בו, ואין קומא לן סתם כלים אין בני יומן, רק דלגבי חמץ לא אמרין סתם כלים אין בני יומן, אבל ביום טוב אחרון אמרין אפלו בחמץ סתם כלי אינו בני יומן. אבל אם ספק שמא החמיצהו בשמרי שרף אין מקום להקל בו, וכל שכן במקומות שמבשלין המע"ד בכל השנה ביורת שעושיין בו י"ש דהוה דבר חרף ותזק ונזמן טעם לשבח במע"ד כד"ע, לא מהני מה שאינו בני יומן, ואם כן אין כאן ספק כלל, על כל שומר נפשו ירחק מזה אפלו ביום טוב אחרון, וכל שכן מלאך המע"ד מאינו יהודי ביום טוב אחרון דשמא מערב בו שרף, עד כאן לשונו. וכתב הבאר היטב אשר לפני, ואם לקח המע"ד קדם פסח מהשמרים יש להקל, ע"ן שם. ולדעתו הוא צריך עיון גדול. גבירות שהעמיד בקיבה שהיה חמץ אסור לאכלו ומתר להשתותו. ודב"ז, כנסת הגדולה. ונראה לי דרינו דבר

שערי תשובה

ב"ר ד"ע סימן קכ"ו וסימן קטו בשם רבנו יוחנן ורמב"ם חמירין לאתר שלש פעמים, וכן בפנים מאירות חלק ב סימן ע"ה כתב גם כן על דברי הפנן אב"ה, ע"ן שם, ולכן כתב כה"א גונא להחיר למי שנוהר באסור חדש, אך לא מלאני לבי להחיר לשתות בפסח, אבל להשתותו נראה דמותר, ע"ן שם, ובשבט יצחק חלק ב סימן טו ד"ה זה, שלא הקלו אלא כפ"ה חלק ב שלחם דגליש אסוריהו, מה שאין כן אסור חמץ דמיר, ולכן יש להחמיר אף בהנהיג, אך

משנה ברורה

היגיו, אף על גב דאיכא פלגי יתים טובא בשטח כל הערבה, כיון דאינן במקום אחד, כ"כ בטל כל אחד במעוטו לגבי הכלי: (א) ואם לאו חיב לבער, ודוקא כשיש בין הכל פזית דאין הכלי מצרפו, אבל כשלא נשאר בין הכל פזית אין צריך לבערו ואפלו אין עשוי לחזק, וכדמוכח בסעיף יא, א"כ אכן באמת יש מחלוקת בין הפוסקים בזה, דדעת הרבה פוסקים דאפלו פחות מפזית צריך בעור, ודוקא כשראי לאכילה קצת, אבל אם היה מטנף קצת ופחות מפזית, אין צריך לבער לכלי עלמא: ח (יד) כל שאלו ינטל החוט וכו'. דהנה החוט ע"ב, ועל כן הוא מצרפן והוי פזית במקום אחד, ולכן אינו מועיל אפלו כ"ה היה עשוי לחזק: (יה) אינו צריך לבער, ודוקא כ"ה שהיה במקום העשוי לחזק הערבה, דאי לא הכי הכלי מצרפן, וכנ"ל: (יז) שפעמים מקבץ אותם, בעת שמכבד הבית, והוי במקום אחד: (יח) דבוקים וכו'. רוצה לומר, כ"ה בגומות שיש בהן כדי להשוותן, והוי כמו עשוי לחזק, דמבאר לעיל בסעיף ז דב"ה אינו חיב לבער אלא אם כן יש פזית במקום אחד. כ"ה ויש אומרים דאפלו אין דבוקים אין צריך לבער, כיון דהוי פחות מפזית כל אחד ואחד במקומו, ולא

שער הציזון

גם כן חיב לבער, והא דנקט בגמרא דהוי שני חצאי יתים, לאשמעין דבאל נטלין אינו צריך לבער: נח. מן אב"ה: גט. מן אב"ה והג"א ושאר אחרונים: ס. ואף דכפית אינו עשוי לחזק, אפלו הכי אי לא טעמא שעל ידי כבוד מתקבץ לא היה חיב לבער, דכל חצי זית עומד בפני עצמו בבית וליכא טעמא דצרוף כמו לעיל בפי כלי שהכלי מצרפן ויחי ויב"ה: סא. מן אב"ה בשם המגיד משנה ורמב"ם והפוסק משנה, ולא העסקי דברי שו"ת. דהשיגו עליו, ע"ן כפ"י מגיד, וכן כתב הג"א, ומכל מקום דברי המחבר מנגמס קצת, דהספיק אי העסקי שטת ה"ר מפור"ש דהספיק הוא משום צרוף כלי, וממילא דבבית דלא שרף צרוף, כדאיתא בירושלמי, הביא הג"א, אפלו אין דבוקים אין צריך לבער, וצ"ע ע"ן: סב. ה"א"ש:

מח. לדעת רב פוסקים: מט. חק יצחק ומקור חיים וחי אדם: ג. מהר"ם לובלין ואלהי רבה: נא. חק יצחק ומקור חיים: ז. גב. ומכל מקום ראיה גמורה ליכא, והתם כששח על הכתל כעין שחתינו כטיט דכ"ל להתקבץ פזית במקום אחד, אבל לא כנגיעה מועטת (ב"ח). ותענו, וישנאל קדושים הם ונתנו להתמיר אפלו במשוח: ז. ג. רש"י: ג. דהלא דעה זו היא דעת ה"ר' והרמב"ם דפסקו כלשנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל, ולא סבירא לה באב"ו דמכלול בין מקום לישל למקום לישל, ע"ן בבית יוסף ובאר הג"א: ג. ואין שרף לומר שהכלי מצרפו, כיון שהוא עשוי לחזק, בטליו לגבה ועלת שבת: ג. מן אב"ה חק יצחק: ח. נו. רש"י, ופשוט דהוה אפלו אין ביניהם פזית בשלמות כי אם בצרוף החוט

* ע"י למה בסימן תמ"ז במשנה ברורה ס"ה ט"ז

יבעיר בודאי. (ה) אסור לשתוס פי החמור כשיש אש בחוכו מפני שמכבה וכן אסור לשתוס מפני שמכביר: (ו) אסור לקרות או לעיין איזה דבר בפני הנר של שמן ואפילו הנר נבזה מאד שמה יטה ובפני נרות של שעווה וחלב העולם מוהגין היתר אבל בלאחם של חלב ל"ל דאסור דיש לחוש בודאי שמה יטה. ויתר דינים ההכרחים כגון דיני הולאה מרשות לרשות ודיני שביחת בהמתו וכה"נ עיין בספר זכרו תורת משה כי אין כאן מקום להעתיק כל הפרטים:

פרק לד בו יבואר קצת בדיני ביטול ובדיקת חמץ. (כל אלו הפרקים מלוקט מש"ע ומח"א הלכות פסח ודה"ח):

א חודש ניסן הוא החודש הראשון לחדשי השנה כמו שכתוב בתורה ובו נגאלו אבותינו ממצרים וי"א דאף הגאולה העתידה לבוא תהיה בניסן. ושבת שלפני פסח קורין אותו שבת הגדול מפני הנס הגדול שהיה בו ששנה שילאו ישראל ממצרים היה י' בניסן ביום שבת ולקחו כ"א מישראל שה לפסח וקשרו בכרטי מטותיהם כמו שכתוב בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות והמצרים ראו זה שרלו לשחות אלטהיהם והולרכו לשחוק:

ב חייב מן התורה להשביח החמץ קודם זמן איסור אכילתו ומה היא השבחה זו שיבטלנו בלבו ויחשוב אותו כעפר ויגמור בלבו שכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו לורך כלל. וכיון דבטלו ונחשב לו כעפר הרי הוא הפקר ואינו שלו ואינו עובר עליו בכל יראה ובל ימלא שהרי לא אסרה תורה בצ"י ובל ימלא אלא דוקא חמץ שלו כדכתיב לא יראה לך חמץ וקבלו חז"ל דר"ל שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים:

ג מן התורה סגי בביטול וכ"ש אם רולה לבערו מן העולם ובאחד מהן סגי ואמנם חז"ל החמירו דלא סגי באחד מהן אלא בשניהם דוקא לפי שחששו אחר שהביטול חלוי בדעות של בני אדם ובמחשבותיהן ואולי ירע בעיני האדם שיש לו חמץ בעד כמה אלפים להפקיר ואף שבפיו יאמר שיהיה בטל והפקר וחשיב כעפרא מ"מ לבו לא כן יחשוב ולא יבטלנו בלב שלם והרי הוא עובר בכל יראה שהרי לא הוליאו מביתו ורשותו ועוד שמה מחוך שרגילין בו כל השנה אם יהיה בביתו ורשותו גזרינן שישכח ויבוא לאכלו ולכן תקנו חז"ל שאע"פ שבטל לא סגי אלא לריך לבדוק ולבערו מן העולם או שימכרנו לככרי קודם זמן איסורו שיליא הנכרי החמץ מביתו של ישראל:

ד אם תאמר כיון שאף שביטל לריך לבער ל"ל הביטול כיון שכבר ביער הכל זה אינו שחששו חכמים שמה ישאיר חשיכה חמץ לאיזה לורך וישכח ולא יבערנו וכמלא תיכף כשימלא בפסח יהיה עובר בכל יראה שהרי לא ביער ולא ביטל:

ה והצריכו חכמים לבדוק בחורין ובסדקין דאע"ג דבחורין ובסדקין אין לחוש אלא לחמץ כל שהו כגון פרורין ופרורין ממילא בטילי ואינו עובר בשום אופן מ"מ מחששא דשמה יבוא לאכלו לריך לבער אפילו כ"ש והבדיקה לריכס להיות ע"י אור הנר ובלילה ולכתחלה המזהה דוקא בתחלה לילה והנר לריך להיות של שעווה ואם אין לו נר של שעווה עלתה לו הבדיקה גם בשאר נרות:

ו קודם שיתחיל לבדוק יברך אקב"ו על ביעור חמץ ואם התחיל לבדוק בלי ברכה יברך כ"ו שלא סיים בדיקתו. ונוהגים להניח חמץ קשה במקום משומר כדי שימלאם הבדוק ובדוק כל המקומות שיש לחוש שהכניס בו חמץ. ונ"ל באיש הנבא שמתאכסן בבית אינו יהודי או שמתאכסן (בהקאזארמט) א"ל לבדוק בלילה לאור הנר אלא בכליו המיוחדים לו והשאר מבטלו בלבו ודיו (עיין בסיון ח"ג ס"ו ועיין גם במ"א דמ"ח ביום י"ד חייב לבדוק כדרך שהשמש) גם הכיסים או בתי ידים של בגדים לריך בדיקה שלפעמים נותנין בהם חמץ. וכן לריך לבדוק כל הכלים שבשלו בהם מים קמחין כל השנה ולנגאמן יס"ב:

צמרדכי סי' תקל"ו וצרוקה סי' רס"ה שגם
הנריכו צדיקה).

נמצא דפליגי הראשונים אם צריך
לבדוק ולבער פירורין.

והנה ברמ"א סוס"י תל"ג כתב
דהכיסים או בתי היד של
בגדים שנותנים בהם לפעמים חמץ
צריכים בדיקה. ובחק יעקב שם ס"ק
כ"ז ביאר, שהוא משום דאיכא חשש
שמא היו דבוקים פירורין בידיו כאשר
הכניסם לכיס, ועכ"פ למדין דלדעת
הרמ"א (עפ"י גילור הס"י) גם פירורין
צריכים בדיקה ודו"ק.

ובמשנה ברורה בסי' תמ"ג ס"ק ל"ג
הביא דנחלקו הפוסקים אם
צריך לבער חמץ בפחות מכזית, והביא
דדעת הרבה פוסקים, דאפילו פחות
מכזית צריך ביעור, וזהו דוקא כשראו
לאכילה קצת, אבל אם היה מטונף קצת
ופחות מכזית אין צריך לבער לכו"ע.
ובסי' תמ"ד ס"ק ט"ו כתב דהפירורין
היוצאים מניעור המפה אין צריך
להוציאם מרשותו דנדרסים ברגלים
ומתבערין מאליהם, ומ"מ טוב שיכבד
את הבית ע"י עכו"ם ואם אין לו עכו"ם
יכבד בעצמו ע"י שינוי בבגד.

ולבאורה הדברים סתרי אהדדי דבסי'
תמ"ג נקט דאפילו פחות
מכזית צריך ביעור, ואילו בסי' תמ"ד
נקט, דא"צ להוציאן מרשותו דמתבערין
מאליהן, וצ"ע.

ונראה ברור דפחות מכזית לא בהכרח
בכלל פירורין הוא דכל שיש
בו חשיבות מסויימת בעיני בני"א לא
הוי בכלל פירורין ואין לדבר שיעור
מסויים, וראה בלשון הר"ן בפסחים שם
(ו' ע"ג) וז"ל "וגלוסקא יפיפיה לאו
דוקא, אלא כל שיצא מכלל פירורין
גלוסקא יפיפיה קרי להו, וכיון דלא
בטלה ממילא לכשימצאנה חייב לבערה
מיד". ומבואר בדבריו דס"ל דאין הדבר
תלוי בשיעור כזית וכל שיפה בעיני
האדם דלא בטל מאליו צריך ביטול,
וה"ה דצריך בדיקה.

אמנם בספר מחנה ישראל להחפץ
חיים פ"י כתב שאף פירורין
שאין עוברין עליהם בבל יראה ובבל
ימצא ג"כ צריכים בדיקה. וראה בחיי
אדם כלל קי"ט סעיף י' שכתב דעיקר
תקנת חז"ל בבדיקה לאור הנר בחורין
ובסדקין, הוא משום פירורין.

ועיין גם בחזו"א או"ח סי' קט"ז ס"ק
י"ג וי"ח דאף שאמרו בגמ'
פסחים דפירורין לא חשיבי ואינו עובר
עליהם בב"י וב"י, מ"מ זהו דוקא לענין
שאינו צריך לבטלן, אבל עדיין יש
חשש שיבואו לאוכלם ובחשש שמא
יבא לאכלו לא חילקו בין פירורין
לגלוסקא שיש בה כזית וצריך עכ"פ
לעשות מחיצה כמבואר בגמ' שם.

ובמעשה רב אות קע"ח כתב שהגר"א
ז"ל נהג לבדוק הספרים

שהשתמש בהם בזמן הסעודה משום שחשש שנפלו בהם פירורין, ובערוך השלחן סוס"י תמ"ז כתב דיש להקפיד מפורים ואילך שלא יכנסו פירורין לתוך הספרים.

צריך לבער משום דלמא אערב ליה בהדיה דההוא דמשתמש ביה ויאסר", ע"כ.

מפורש יוצא מדבריו, דכדברים שישתמשו בהם בפסח לכו"ע בעי לבדוק אפילו פירורין, מטעם שאולי יתערבו הפירורין עם מאכלו בפסח ויאסרוהו, ואף במה שאינו כלי אוכל שהרי הזכיר קתדראות וספסלין ושלחנות, ואף בהם חשש שמא יתערב בהם משהו חמץ במאכלו וכן גם בכיסים שהחמיר בהם הרמ"א ויש חשש שמא ידבקו פירורין שבכיסו לידיו ויבוא לאכלן.

(ובארחות רבינו פסח אות כ"א הביא שהחזו"א והגר"י קנייבסקי זצ"ל נהגו להתחיל לבדוק הספרים שהיו משתמשים בהם בפסח, כמה ימים לפני פסח, והיו בודקים כל דף ודף ושאר הספרים היו מוכרים במכירת חמץ לנכרי).

והנה ראה מש"כ בראב"ן במסכת פסחים שם וז"ל "ואע"פ שמבטל אדם חמץ בלבנו, צריך לחפש אחריו ולבערו מן הבית בכל מקום שהוא, ולפיכך נהגו הראשונים לרחוץ את הקתדראות והספסלין והשלחנות שמא ידבק בהן חמץ, וגם התיבות שאם ישאר בהם משהו חמץ שלא יתערב במאכלו בפסח במינו ושלא במינו יאסרוהו, והא דתנן (מ"ה ע"א) בצק שבסידקי עריבה, אם יש כזית בטל במיעוטו, ה"מ דלא בעי לאשתמושי בעריבה בפסח וגם הבצק הוא במקום העשוי לחזק העריבה או בטל, אבל אי בעי לאשתמושי בה, אע"ג דעשוי לחזק וחשוב כעריבה,

ולכאורה יש ראייה מדבריו להחמיר גם בבדיקת פירורין מתוך ספרים וכדו' (ואין זה ענין כלל למה שנחלקו האחרונים אם יש איסור חצי שיעור בכל יראה וב"י, דכיון דבטלי ממילא אין כאן ב"י וב"י וכל הנידון אינו אלא לגבי תקנת הבדיקה שמא יבוא לאכול וז"פ).

ומ"מ יש מקום למנהג זה לחפש אף פירורי חמץ ולבערן אמנם לגבי ספרים לענ"ד דלרוב אין הם מוגדרים כמקום שמכניסין בהם חמץ אלא אותם ספרים שרגיל ללמוד בהם על שלחנו.

